

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

‘We moeten de richtlijnen beter toegankelijk maken, liefst in een app’

Op initiatief van de beroepsverenigingen van psychologen, sociaal werkers en pedagogen worden in het ‘Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming’ voorschriften ontwikkeld voor jeugdprofessionals. Die moeten hen ondersteunen in hun werk. Hoe gebruiken zij de richtlijnen? En hebben ze tips voor verbetering? We vragen het maatschappelijk werker Judith Fase en orthopedagoog-generalist Muriel Fukkink.

Judith Fase werkt ruim tien jaar bij Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond. Een van de grote voordelen van de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming is volgens haar dat ze je extra bewust maken van de manier waarop je met je werk bezig bent.

“Je komt bij een gezin binnen en dan heb je als professional erg de neiging om meteen op die trein te springen en in volle vaart door te denderen. Het zijn de richtlijnen die je van de trein in de helikopter duwen; je gaat op een andere manier naar de situatie kijken. Aan de hand van het doorlopen van de richtlijnen neem je even afstand en zeg je tegen jezelf: ‘oké, werk ik zoals ik zou moeten werken? Heb ik alle informatie die ik nodig heb? Heb ik iedereen voldoende meegenomen in het verhaal?’ Ontzettend nuttige vragen om even bij stil te staan.”

Evidence-based

De dood van de driejarige peuter Savanna, in 2004, vormde een directe aanleiding voor het opstellen van de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdhulpbescherming. Het Openbaar Ministerie vervolgde de gezinsvoogd van het ernstig verwaarloosde en mishandelde meisje, maar de rechter sprak de gezinsvoogd vrij. Wel was de conclusie dat haar werkgever haar onvoldoende gefaciliteerd had om stelselmatig multidisciplinair overleg te kunnen hebben.

Dat moest veranderen, er was een professionaliseringsslag nodig. Drie beroepsverenigingen sloegen de handen ineen; het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW) en de NVO. Op hun initiatief zijn er inmiddels veertien richtlijnen ontwikkeld voor

Muriel Fukkink (48) werkt al 23 jaar in de jeugdzorg en jeugdbescherming. De orthopedagoog-generalist werkt bij het Kennis- en Servicecentrum voor Diagnostiek, onderdeel van Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond. Daarnaast is ze actief als FNV-kaderlid Jeugdzorg.

Judith Fase (32) is jeugdbeschermers en beleidsmedewerker deskundigheidsbevordering ad interim bij Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond. Daarnaast is ze een van de landelijke Ambassadeurs Jeugd.

gebruik binnen jeugdhulp en jeugdbescherming. De richtlijnen zijn *evidence-based*: ze zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis, aangevuld met praktijkervaringen van professionals en de inbreng van cliënten.

Steun in de rug

“De richtlijnen geven in feite een overzicht van de stand van zaken in het vak”, zegt Muriel Fukkink. “Als je je werk op de best mogelijke manier wilt doen, kun je in de richtlijnen vinden hoe dat moet. Waarmee ik niet wil zeggen dat je altijd moet doen wat in de richtlijnen staat; je kunt ervan afwijken, maar de richtlijnen dwingen je om dat goed te motiveren.”

Fukkink werkt bij het Kennis- en Servicecentrum voor Diagnostiek, onderdeel van Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond. Met een klein team van onderzoekers doet ze onafhankelijk onderzoek voor jeugdbeschermers, bijvoorbeeld op het gebied van complexe echtscheidingen. Ze voelt zich door de richtlijnen in de rug gesteund. “In ons werk hebben we te maken met diverse problematieken, bij ouders, kinderen en gezinssystemen. Dan zijn de richtlijnen enorm fijn, je onderbouwt je advies ermee. Als ik in mijn adviezen refereer aan de gehanteerde richtlijnen, is voor cliënten, vakgenoten en de rechtbank duidelijk dat ik mijn advies op algemeen geldende professionele standaarden baseer.”

Geen pleister

Judith Fase vertelt dat ze de richtlijnen gebruikt om te toetsen hoe ze in haar eigen hulpverleningsproces zit. “Bij de start van een traject bij de jeugdbescherming zijn de problemen vaak al zo heftig dat ik soms geneigd ben om te snel hulp in te zetten. Ook door de lange wachtlijsten. Alleen is het daarbij wel cruciaal dat je de juiste vorm van hulp inschakelt. Het moet geen pleister zijn die je even opplakt, zonder dat je de oorzaken van problemen aanpakt. Het fijne aan de richtlijnen is dat je stapsgewijs alle fasen van het proces doorloopt, waardoor je tot een goed onderbouwde afweging komt. Het klinkt misschien basaal, maar in de drukte en hectiek wil je nog wel eens een stap overslaan.”

Fukkink: “Het grappige is dat ik laatst een collega over een casus sprak en die vertelde de richtlijn met betrekking tot ernstige gedragsproblemen niet te kennen. Toen zei ik: maar je hebt hem wél toegepast. Want laten we niet vergeten dat de richtlijnen van onszelf zijn, de professionals. Veel richtlijnen kennen we al, alleen is het fijn dat ze expliciet op schrift staan om te checken of je het goed doet – bij wijze van bevestiging.”

Fase: “Je hoeft ze ook niet uit je hoofd te leren, hè. Op cruciale momenten kun je kijken: hoe zit ik erin? Bijvoorbeeld als je bij de start van een traject een multidisciplinair overleg hebt, dat je gewoon even met elkaar vaststelt: aan welke problematiek denken >

‘Transitie fnuikend voor richtlijnen’

Muriel Fukkink is bij *FNV Zorg & Welzijn* actief als kaderlid Jeugdzorg. De FNV heeft een plan gepresenteerd om de jeugdzorg drastisch te versimpelen. Kort gezegd moeten de professionals meer handlungsruimte krijgen, moet er eenduidige financiering komen en moet de bureaucratie drastisch worden verminderd.

Fukkink: “Sinds de transitie in 2015 is onze sector kapot bezuinigd en dat gaat me echt aan het hart. We zijn verplicht om multidisciplinair te werken, maar overal zijn orthopedagogen en psychologen wegbezuinigd. Gezinsvoogden hebben een veel hogere caseload gekregen en organisaties gaan failliet.”

Gevolg daarvan is volgens Fukkink dat ook de implementatie van de richtlijnen in het gedrang komt. “Veel gemeenten willen uit financiële overwegingen de specialistische zorg zo lang mogelijk buiten de deur houden, maar eigenlijk houden ze zich daarmee al niet aan de richtlijnen. En professionals hebben geen tijd om ze goed toe te passen. Ik ben zelf betrokken bij een zaak in Amsterdam waar jarenlang geen enkele richtlijn is toegepast. Dat maakt me gewoon woest.”

Te weinig tijd

Judith Fase herkent het verhaal van Fukkink. “In 2015 is alles op z’n kop gezet. Doel was om meer laagdrempelige zorg te bieden, maar in die zorg kregen jeugdzorgprofessionals al snel te veel op hun bord. De caseload is toegenomen en de problematiek van gezinnen is ook nog eens heftiger dan tien jaar geleden, waardoor je eigenlijk te weinig tijd hebt voor het toepassen van de richtlijnen. Los van de richtlijnen is het überhaupt ontzettend belangrijk om tijd vrij te kunnen maken, zodat je aansluiting bij gezinnen kunt zoeken, écht contact kunt maken. Alleen dan kun je ze goed helpen. Helaas is die tijd er nu onvoldoende.”

- > we en wat zeggen de richtlijnen erover? Zodat je meteen de goede richting op gaat.”

Stroomschema

Judith Fase en Muriel Fukkink hebben dagelijks baat bij de richtlijnen. Toch zijn er ook zaken voor verbetering vatbaar. Zo laat de toegankelijkheid te wensen over, vindt Fase.

“Er zijn best wat professionals die de richtlijnen nooit gebruiken. Dat zou eigenlijk niet moeten mogen. Ik denk dat het zou helpen als de richtlijnen heel laagdrempelig toegankelijk worden. Nu moet je ze er echt bij pakken. Je moet naar de website gaan en alle richtlijnen nalopen of de boekjes erbij pakken, waardoor ze als een verplichting kunnen voelen. Het zou fijn zijn als je er meer doorheen geleid wordt, bijvoorbeeld in de vorm van een stroomschema waarop je kunt klikken – het liefst in een app die je ook op je telefoon kunt zetten. Op die manier voel je je echt ondersteund.”

Fukkink: “Ik ben het met Judith eens dat het raadplegen van de richtlijnen niet moet voelen als een administratieve verplichting. We zouden eigenlijk een A4'tje moeten hebben waarop staat wat je moet doen als je te maken denkt te hebben met bijvoorbeeld hechtingsproblematiek. Dat zou niet zo ingewikkeld hoeven zijn.”

Verbeterpunten

Een ander verbeterpunt is dat een bredere groep professionals dan nu het geval is toegang zou moeten hebben tot de richtlijnen.

“Voor scholen staan er bijvoorbeeld veel bruikbare tips in”, zegt Fase, “maar ik heb eigenlijk geen idee of scholen daarvan op de hoogte zijn.”

Verder vindt Fase dat de richtlijnen soms niet duidelijk zijn over wat wiens verantwoordelijkheid is. “Soms staat er in een richtlijn dat er een bepaalde actie moet worden ondernomen, maar is het niet duidelijk wie dat moet doen. Ik ben een hbo'er en voor mij zou het fijn zijn als in de richtlijn staat waar mijn grens ligt, zodat ik weet wanneer ik iets moet overdragen aan een gedragswetenschapper. Nu is dat soms onduidelijk.”

Genoeg punten ter verbetering dus. En het mooie van de richtlijnen is dat je daar als professional zelf invloed op kunt uitoefenen, zegt Fukkink. “Een mooi voorbeeld is de richtlijn over echtscheidingen. Daar is veel discussie over geweest. Nou, dan bel je de NVO en word je daarin gehoord. De richtlijnen worden voortdurend bijgesteld op basis van input uit het veld, de NVO nodigt professionals ook echt actief uit om mee te denken. Dat is fijn.”

tekst & foto's: Raymond Krul

Meer info: <https://richtlijnenjeugdhulp.nl>